

ЦЕНТР „ДОБРОЧИН”

ЗНАЙ СВОЇ ПРАВА

Чернігів 2005

Інформаційно – правовий довідник „Знай свої права” видано в рамках реалізації проекту „Захисти себе – візьми це за правило!” за фінансової підтримки Європейського Союзу. Мета даного проекту - покращення ситуації по дотриманню прав людини в Чернігівському регіоні.

Висловлювана тут точка зору є точкою зору Центру «Доброчин» і, отже, ніяким чином не може відображати офіційну думку Європейського Союзу.

Центр „Доброчин” – міська громадська організація, метою діяльності якої є сприяння в розбудові відкритого, демократичного громадянського суспільства шляхом захисту та сприянню реалізації прав і свобод людини в усіх сферах суспільного життя; розвитку ініціативи і реалізації прав громад та сприяння євроінтеграційним процесам.

© Громадська організація Центр “Доброчин”, 2005

ЗНАЙ СВОЇ ПРАВА

Ви, Людина і Громадянин, Ваше життя і здоров'я, Ваша честь і гідність, Ваша недоторканість і безпека є найвищими соціальними цінностями в Україні. Це не урочисті промовисті слова, це те, що гарантує Вам і саме Вам Конституція України. Можливо, хтось з Вас скептично посміхнувся, хтось махнув рукою – більшість з Вас, напевно, має не дуже успішний досвід відстоювання своїх прав. Можливо так було, але Ви знаєте, що так не повинно бути. Ви повинні знати свої права для того, щоб мати змогу захистити себе, свою дитину, своїх батьків. Ви маєте знати свої права для того, щоб почуватися захищеним, бути впевненим в можливості їх реалізації. Не відмовляйтесь заздалегідь від своїх прав через їх незнання, а просто дізнайтесь про них більше.

Стаття 8 Конституції України визначає, що норми Конституції є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина

безпосередньо на підставі Конституції України гарантується.

Громадяни мають рівні конституційні права (ст. 24 Конституції). Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Право на життя, свободу та особисту недоторканість (ст.27,29 Конституції).

Ви маєте невід'ємне право на життя, право захищати своє життя та здоров'я, а також життя та здоров'я іншої людини від протиправних посягань будь-якими засобами, не забороненими законом. Ви не можете бути заарештовані або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом. Тільки у разі нагальної необхідності запобігти злочинові чи його перепинити можливе тримання під вартою як тимчасовий запобіжний захід. Будь-які форми фізичного чи психічного тиску на людину, втягування до вживання спиртних напоїв, наркотичних та психотропних засобів, вчинення інших дій, що порушують право на свободу забороняються.

Право на недоторканість житла (ст. 30 Конституції) означає право на його захист від незаконних проникнень та будь-яких інших посягань. Вхід у житло можливий лише за згодою тих дієздатних осіб, які в ньому проживають. Забезпечення цього права є запорукою дотримання інших Ваших прав – на життя, свободу і особисту недоторканість, приватну власність, на захист від втручання в особисте і сімейне життя тощо. Проникнення до Вашого житла чи іншого володіння, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду не допускається. Лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок.

Права при затриманні та обшуку

Якщо Вас затримують працівники міліції, по-перше, запитайте їх прізвище, звання та попросіть пред'явити службове посвідчення. При затриманні працівники міліції зобов'язані:

- повідомити підстави та мотиви затримання, роз'яснити право оскаржувати їх у суді;

- надати усно роз'яснення ч.1 ст.63 Конституції України, права відмовитися від надання будь-яких пояснень або свідчень до прибуття захисника;
- одночасно в друкованому вигляді надати роз'яснення статей 28, 29, 55, 56, 59, 62 і 63 Конституції України та прав осіб, затриманих або заарештованих, у тому числі права здійснювати захист своїх прав та інтересів особисто або за допомогою захисника з моменту затримання або арешту, права відмовитися від надання будь-яких пояснень або свідчень до прибуття захисника.

Затримати без попереднього рішення суду Вас можуть:

- якщо Ви вчиняєте адміністративне правопорушення і щодо Вас вичерпано всі інші заходи впливу, але Ви не припиняєте своїх протиправних дій;
- якщо Ви вчинили адміністративне правопорушення і має бути складений протокол, а у Вас немає посвідчення особи і немає свідків, які могли б повідомити про Вас необхідні дані;
- у випадку обґрунтованої підозри, що Ви вчинили злочин, за який може бути

призначено покарання у вигляді позбавлення волі, лише за наявності однієї з таких підстав:

- ☉ Вас застали при вчиненні злочину або безпосередньо після його вчинення;
- ☉ очевидці, в тому числі й потерпілі, прямо вкажуть, що саме Ви вчинили злочин;
- ☉ коли на Вас або на Вашому одязі, при Вас або у Вашому житлі будуть виявлено явні сліди злочину.

Якщо таких обставин немає, але у правоохоронців є інші підстави для підозри, Вас можуть затримати без попереднього рішення суду лише якщо Ви намагалися втекти або не маєте постійного місця проживання або коли не встановлено Вашу особу. У будь-яких інших випадках Ваше затримання без попереднього рішення суду не є законним. Пам'ятайте, що про затримання складається протокол, який обов'язково повинен бути пред'явлений Вам для підписання. До того, як поставити свій підпис під протоколом (це стосується і будь-якого іншого документу, який Вам пропонують підписати) – уважно прочитайте його. Всі вставки і поправки повинні бути застережені в протоколі перед підписами.

Якщо Вас затримали (заарештували), знайте, що міліція повинна:

- забезпечити з моменту затримання Ваше право захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника, реалізацію інших прав;
- негайно, але не пізніше, як через дві години після затримання (арешту) повідомити про Ваше місцеперебування родичам та у разі заявлення Вами усної або письмової вимоги – захиснику, а також адміністрації за місцем роботи чи навчання;
- забезпечити харчування три рази на добу;
- у разі необхідності вжити заходів щодо негайного надання медичної та іншої допомоги.

Якщо Вас затримали, Ви бажаєте запросити захисника і заявили про це, то до прибуття захисника працівники міліції не мають права вимагати від Вас надання будь-яких пояснень або свідчень. Ваша вимога про залучення захисника або відмова від його залучення повинна бути зафіксована в протоколі затримання і скріплена Вашим підписом.

У разі невиконання працівниками міліції вищезазначених вимог закону Ви та/або Ваші

представники (родичі, захисник) можете звернутися до суду із заявою про відшкодування шкоди. При цьому Ви звільняєтесь від сплати державного мита.

При затриманні за підозрою у скоєнні злочину Ви маєте право:

- знати, в чому Ви підозрюєтесь;
- не свідчити проти себе чи своїх рідних;
- давати показання або у будь-який час відмовитися давати показання і відповідати на запитання;
- мати захисника і побачення з ним до першого допиту;
- надавати докази, заявляти клопотання і відводи;
- вимагати перевірки судом чи прокурором законності затримання;
- особисто брати участь у судовому розгляді щодо взяття Вас під варту.

Якщо Ви заявите, що бажаєте мати захисника, але за браком коштів або через інші причини не в змозі цього зробити, посадові особи зобов'язані призначити захисника безкоштовно.

У разі затримання за підозрою у вчиненні злочину Вас мають якнайшвидше, але у будь-якому випадку не пізніше 72 годин або

звільнити або доставити до суду для вирішення питання про подальше тримання під вартою.

Обшук Вашого житла чи іншого володіння, за винятком невідкладних випадків, може проводитися лише за вмотивованою постановою судді. Присутність не менше двох понятих, які не зацікавлені в результаті справи, при проведенні обшуку обов'язкова. Про проведення обшуку повинен бути складений протокол у двох примірниках з зазначенням підстав для обшуку; приміщення, в якому його було проведено; особи, у якої він проводився; дій слідчого; результатів обшуку.

Право вважатися невинуватим у вчиненні злочину (ст. 62 Конституції)

Пам'ятайте, що відповідно до Конституції України Ви вважаєтесь невинуватим у вчиненні злочину і не можете бути піддані кримінальному покаранню, доки Вашу вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Ви не зобов'язані доводити свою невинуватість у вчиненні злочину. Презумпція невинуватості стосується тільки кримінального судочинства, цей принцип не поширюється на випадки притягнення до інших видів відповідальності.

Право не давати пояснення щодо себе (ст. 63 Конституції)

Ви не будете нести відповідальності за відмову давати показання (як у кримінальній, так і у цивільній справі) або пояснення (в адміністративному, дисциплінарному чи іншому провадженні) щодо себе, членів своєї сім'ї чи близьких родичів.

Право на захист від втручання в особисте та сімейне життя, на таємницю телефонних розмов та кореспонденції (Ст. 31, 32 Конституції)

Ви маєте право самостійно визначати свою поведінку, не порушуючи при цьому прав інших людей, самостійно визначати відносини в сім'ї, у тому числі з приводу праці і дозвілля, користування і розпорядження спільним майном, виховання, утримання і освіти дітей, піклування про непрацездатних членів сім'ї тощо. Ваше право на особисте життя включає: право на захищеність персональних даних (про Вашу національність, освіту, сімейний стан, віросповідання, стан здоров'я, адресу, дату, місце народження та інші), право на усамітнення, встановлення і підтримання стосунків з іншими людьми, право на приватний простір. Складовими цього права є

також право на лікарську таємницю, таємницю усиновлення, адвокатську, банківську таємницю, таємницю вчинення нотаріальних дій, таємницю сповіді.

Збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про Вас без Вашої згоди не допускається, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Ви маєте право знайомитися з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею, в органах державної влади, місцевого самоврядування, установах і організаціях. Вам гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї.

Право на правову допомогу та вільний вибір захисника (ст. 59 Конституції). Правову допомогу можуть надавати: державні органи, до компетенції яких входить її надання (Міністерство юстиції, Міністерство праці та соціальної політики); нотаріуси; адвокати; юристи; об'єднання громадян для здійснення і захисту прав і свобод. У випадках,

передбачених законом, ця допомога надається безоплатно.

Для захисту Ваших прав Ви можете також звертатись до прокуратури, яка наділена широким колом повноважень по нагляду за додержанням і застосуванням законів. Якщо Ви не в змозі через фізичний чи матеріальний стан, похилий вік або з інших поважних причин самостійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження, прокурор або його заступник мають право представляти в суді Ваші інтереси.

Підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист (ст. 63 Конституції).

Участь захисника при провадженні дізнання, досудового слідства і в розгляді кримінальної справи в суді першої інстанції є обов'язковою:

- ↗ у справах осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочину у віці до 18 років;
- ↗ у справах про злочини осіб, які через свої фізичні або психічні вади (німі, глухі, сліпі тощо) не можуть самі реалізувати своє право на захист;
- ↗ при провадженні справи про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру;

- ⚡ коли санкція статті, за якою кваліфікується злочин, передбачає довічне ув'язнення;
- ⚡ у справах осіб, які не володіють мовою, якою ведеться судочинство.

Право на повагу до гідності (ст. 28 Конституції) означає повагу до Ваших моральних, світоглядних, професійних якостей, які дають Вам підстави для самоповаги, для усвідомлення своєї суспільної цінності. Ви не можете бути піддані катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню. Це право не може бути обмежене навіть в умовах надзвичайного або воєнного стану.

Попередження насильства в сім'ї

Насильство в сім'ї – це будь-які умисні дії економічного, психологічного, фізичного чи сексуального спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого, якщо вони порушують його права і свободи та наносять моральну шкоду, шкоду фізичному чи психічному здоров'ю. Підставами для вжиття заходів з попередження насильства в сім'ї є заява або повідомлення. Таку заяву (повідомлення) можна подати до управління (відділу) у справах сім'ї та молоді місцевої

держадміністрації, служби дільничних інспекторів міліції та кримінальної міліції у справах неповнолітніх. Відмова у прийнятті та розгляді заяви не допускається. На протязі не більше трьох днів заява повинна бути розглянута.

Службою дільничних інспекторів або кримінальною міліцією у справах неповнолітніх члену сім'ї, який вчинив насильство може бути винесено офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства, про що йому повідомляється під розписку і така особа береться на профілактичний облік. Якщо ж особа, яка отримала офіційне попередження, продовжує вчиняти насильство в сім'ї, то дільничний інспектор міліції або працівник кримінальної служби у справах неповнолітніх може винести захисний припис. Цим приписом порушнику забороняється чинити певну дію (дії), у тому числі: чинити конкретні акти насильства; розшукувати жертву насильства, отримувати інформацію про її місце перебування, вести з нею телефонні переговори; відвідувати її, якщо вона тимчасово перебуває не за місцем спільного проживання членів сім'ї.

За вчинення насильства в сім'ї - умисні дії фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування фізичного насильства, що не завдало фізичного болю і не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, а так само за невиконання захисного припису особою, стосовно якої він винесений, передбачено адміністративну відповідальність у вигляді накладення штрафу від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням двадцяти відсотків заробітку. Якщо ж особа вчинила дії, які містять ознаки злочину, то вона може бути притягнена до кримінальної відповідальності.

Право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації, право на участь у професійних спілках (ст.36 Конституції). Свобода об'єднання означає, що Ви не можете бути примушені до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежені у

правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій.

Право брати участь в управлінні державними справами, обирати та бути обраним (ст. 38 Конституції) складається з права на рівний доступ до державної служби і служби в органах місцевого самоврядування; права брати участь у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати та і бути обраними до органів державної влади та місцевого самоврядування. Ви маєте право на вільне волевиявлення. Обмеження можуть стосуватися лише тих громадян, які не досягли 18 років або визнані судом недієздатними. Усі інші громадяни мають право обирати та висувати кандидатів на виборні посади, бути їх довіреною особою, агітувати за них тощо. Ви маєте також активне виборче право – право висувати свою кандидатуру на виборну посаду та бути зареєстрованим як кандидат. Всі громадяни беруть участь у виборах на рівних засадах, кожний має один голос. Контроль за волевиявленням виборців не допускається.

Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля (ст. 50 Конституції)

Ви маєте право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої

порушенням цього права шкоди; право вільного доступу до інформації про стан довкілля. Така інформація ніким не може бути засекречена. Відповідно до Закону „Про державну таємницю”, не відноситься до державної таємниці: інформація про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту; про аварії, катастрофи, небезпечні явища та інші надзвичайні події, які сталися або можуть статися і загрожують безпеці громадян; про стан правопорядку, освіти і культури населення; про факти порушень прав і свобод людини і громадянина; про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб.

Право на освіту (ст. 53 Конституції) держава гарантує шляхом забезпечення доступності і безоплатності дошкільної; повної загальної середньої (яка є обов'язковою); професійно-технічної та вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах (на конкурсній основі).

Якщо Ви успішно здали вступні іспити або навчаєтесь на будь-якому курсі вищого навчального закладу (за денною, вечірньою або заочною формою навчання), і Вам ще не виповнилося 28 років, Ви можете одержати

цільовий пільговий державний кредит за для здобуття освіти. Суму кредиту повертається із сплатою 3 відсотків річних протягом 15 років починаючи з дванадцятого місяця після закінчення навчання. Якщо Ви після закінчення навчання пропрацюєте за фахом не менше 5 років у державному (комунальному) закладі у сільській місцевості, кредит та відсотки за користування ним Ви не повертаєте.

Право на підприємницьку діяльність та працю (ст. 42, 43 Конституції)

Ви маєте право на підприємницьку діяльність, не заборонену законом. Обмежується законом підприємництво депутатів, посадових і службових осіб органів державної влади і місцевого самоврядування. Право працюю включає можливість заробляти на життя працюю, яку Ви вільно обираєте або на яку вільно погоджуєтесь. Ви маєте право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату не нижчу від визначеної законом.

Чи мають чоловіки переважне право влаштування на роботу, а також переважне право на залишення на роботі при скороченні?

Ні, не мають. Жінка має такі ж самі права як і чоловік у всіх сферах суспільного життя, у тому числі у праці та винагороді за неї, при здобутті освіти і професійній підготовці, у громадсько-політичній і культурній діяльності.

Кодексом законів про працю визначено, що переважне право на залишення на роботі при скороченні чисельності чи штату працівників у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці надається працівникам з більш високою кваліфікацією і продуктивністю праці. При рівних умовах продуктивності праці і кваліфікації перевага в залишенні на роботі надається:

- ↪ сімейним — при наявності двох і більше утриманців;
- ↪ особам, в сім'ї яких немає інших працівників з самостійним заробітком;
- ↪ працівникам з тривалим безперервним стажем роботи на даному підприємстві;
- ↪ працівникам, які навчаються у вищих і середніх спеціальних учбових закладах без відриву від виробництва;
- ↪ учасникам бойових дій, інвалідам війни та особам, на яких поширюється чинність Закону України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту”;

- ↪ авторам винаходів, корисних моделей, промислових зразків і раціоналізаторських пропозицій;
- ↪ працівникам, які дістали на цьому підприємстві, в установі, організації трудове каліцтво або професійне захворювання;
- ↪ особам з числа депортованих з України, протягом п'яти років з часу повернення на постійне місце проживання до України;
- ↪ працівникам з числа колишніх військовослужбовців строкової служби та осіб, які проходили альтернативну (невійськову) службу, — протягом двох років з дня звільнення їх зі служби.

Перевага в залишенні на роботі може надаватися й іншим категоріям працівників, якщо це передбачено законодавством України.

Вихідна допомога. Ви маєте право на виплату вихідної допомоги у розмірі не менше середнього місячного заробітку якщо трудовий договір з Вами припиняється з наступних підстав:

- ↪ відмова від переведення на роботу в іншу місцевість разом з підприємством, установою, організацією, а також відмова від продовження роботи у зв'язку із

зміною істотних умов праці (п.6. ст.36 КЗпП);

↪ зміни в організації виробництва і праці (п.1. ст.40 КЗпП);

↪ виявленої невідповідності займаній посаді або виконуваній роботі внаслідок недостатньої кваліфікації або стану здоров'я, які перешкоджають продовженню даної роботи (п.2. ст.40 КЗпП);

↪ поновлення на роботі працівника, який раніше виконував цю роботу (п.6. ст.40 КЗпП).

У разі призову або вступу на військову службу, направлення на альтернативну службу (п. 3 ст. 36) вихідна допомога виплачується в розмірі не менше двомісячного середнього заробітку, а якщо трудовий договір припиняється внаслідок порушення власником або уповноваженим ним органом законодавства про працю, колективного чи трудового договору (ст. 38 і 39 КЗпП) – у розмірі, передбаченому колективним договором, але не менше тримісячного середнього заробітку.

При звільненні виплата всіх сум, що належать Вам від підприємства, установи, організації, провадиться в день звільнення.

Якщо в день звільнення Ви не працювали, то зазначені суми мають бути виплачені не пізніше наступного дня після пред'явлення Вами вимоги про розрахунок.

Право на відпочинок (ст. 45 Конституції) забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого часу щодо окремих професій та виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час.

Щорічна основна відпустка надається тривалістю не менш як 24 календарних днів. Для деяких категорій працівників (зайнятих на роботах зі шкідливими умовами праці, для педагогічних та наукових працівників тощо) передбачено відпустки більшої тривалості. Інвалідам I і II груп відпустка надається тривалістю не менше 30 календарних днів, а інвалідам III групи – 26 календарних днів.

Чи має право мати дитини-інваліда на додаткову відпустку?

Так. Жінці, яка працює і має дитину-інваліда надається щорічно додаткова оплачувана відпустка тривалістю 7 календарних днів без урахування святкових і неробочих днів. Право на таку відпустку надається також жінці, яка має двох або більше дітей віком до 15 років, або

яка усиновила дитину, одинокій матері, батьку, який виховує дитину без матері (у тому числі й у разі тривалого перебування матері в лікувальному закладі), а також особі, яка взяла дитину під опіку.

Чи може бути надана відпустка по догляду за дитиною до 3-років батьку дитини або бабусі?

Так, відпустка по догляду за дитиною до 3-років може бути повністю або частково використана працездатними батьком дитини, бабусею, дідусем, іншими родичами, які фактично доглядають за дитиною. Така відпустка надається на підставі довідки з місця роботи (навчання, служби) матері дитини про те, що вона вийшла на роботу до закінчення терміну цієї відпустки і виплату допомоги по догляду за дитиною їй припинено (із зазначенням дати).

Який строк для звернення до суду за вирішенням трудового спору?

Ви можете звернутися з заявою про вирішення трудового спору до суду в тримісячний строк з дня, коли дізналися або повинні були дізнатися про порушення Вашого права, а у справах про звільнення — в місячний строк з дня вручення копії наказу про

звільнення або з дня видачі трудової книжки. У разі порушення законодавства про оплату праці Ви маєте право звернутися до суду з позовом про стягнення заробітної плати без обмеження будь-яким строком.

Право на соціальний захист (ст.46 Конституції України) включає право на забезпечення у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від Вас обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом.

Питання пенсійного права

Пенсія за віком призначається після досягнення пенсійного віку (чоловіки – 60 років, жінки – 55 років) за наявності страхового стажу не менше 5 років. Розмір пенсії визначається в залежності від заробітної плати (доходу) та коефіцієнту страхового стажу. Її мінімальний розмір за наявності у чоловіків 25, а у жінок - 20 років страхового стажу встановлюється у розмірі прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. За кожний повний рік страхового стажу понад 25 років чоловікам і 20 років жінкам пенсія за віком збільшується на 1 відсоток розміру пенсії, але не більше, ніж на 1 відсоток

мінімального розміру пенсії за віком. За наявності страхового стажу меншої тривалості пенсія встановлюється в розмірі, пропорційному наявному страховому стажу, виходячи з мінімального розміру пенсії за віком.

Страховий стаж - це період, протягом якого Ви підлягаєте загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню та за який щомісяця сплачені страхові внески в сумі не меншій, ніж мінімальний внесок. Страховий стаж обчислюється територіальними органами Пенсійного фонду за даними, що містяться в системі персоніфікованого обліку, а за періоди до впровадження цієї системи - на підставі документів та в порядку, визначеному законодавством, що діяло раніше.

Основним документом, який підтверджує стаж роботи, є трудова книжка. За відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній стаж встановлюється на підставі інших документів, виданих за місцем роботи, служби, навчання, а також архівними установами. У разі коли документи про стаж не збереглися, його підтвердження здійснюється органами Пенсійного фонду на підставі показань свідків.

Якщо в трудовій книжці відсутні необхідні записи або містяться неправильні чи неточні записи про періоди роботи, то для підтвердження стажу приймаються довідки, виписки із наказів, особові рахунки і відомості на видачу заробітної плати, посвідчення, характеристики, письмові трудові договори і угоди з відмітками про їх виконання та інші документи, які містять відомості про періоди роботи. За відсутності зазначених вище документів для підтвердження стажу приймаються членські квитки профспілок. При цьому підтверджуються періоди роботи лише за той час, за який є відмітки про сплату членських внесків.

Для підтвердження часу перебування на окупованій території України та інших держав у період Великої Вітчизняної війни приймаються довідки сільських (селищних), міських Рад народних депутатів або їхніх виконкомів та районних державних адміністрацій.

Документи, що подаються для підтвердження трудової діяльності, повинні бути підписані посадовими особами і засвідчені печаткою. Приймаються лише ті відомості про період роботи, які внесені в довідки на підставі

документів. Довідки, видані колгоспами при залишенні членом колгоспу роботи, а також довідки, видані в більш пізній період колгоспами, які згодом припинили свою діяльність, можуть братися до уваги й тоді, коли вони не містять підстав видачі.

Якщо ім'я, по батькові та прізвище, які зазначені в документі, що підтверджує трудовий стаж, не збігаються з ім'ям, по батькові або прізвищем за паспортом, факт приналежності цього документа встановлюється у судовому порядку.

Пенсія по інвалідності призначається якщо Вам встановлено групу інвалідності і на час настання інвалідності Ви маєте страховий стаж:

- до досягнення 23 років включно - 2 роки;
- від 24 років до 26 років включно - 3 роки;
- від 27 років до 31 року включно - 4 роки;
- від 32 років і старше - 5 років.

Якщо інвалідність настала в період проходження строкової військової служби, то пенсія призначається незалежно від наявності страхового стажу.

Залежно від групи пенсія по інвалідності призначається в таких розмірах: інвалідам I групи - 100 відсотків пенсії за віком; інвалідам II групи - 90 відсотків; інвалідам III групи - 50

відсотків. Якщо ви є інвалідом I або II групи, не працюєте і маєте страховий стаж 25 років для чоловіків і 20 років для жінок, то за Вашим вибором пенсія по інвалідності Вам може бути призначена в розмірі пенсії за віком.

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника
призначається непрацездатним членам сім'ї померлого, які були на його утриманні, за наявності у годувальника на день смерті страхового стажу, який був би необхідний йому для призначення пенсії по інвалідності, а в разі смерті пенсіонера або військовослужбовця строкової служби – незалежно від тривалості страхового стажу. При цьому дітям пенсія призначається незалежно від того, чи були вони на утриманні. Батьки і чоловік (дружина) померлого, які не були на його утриманні, мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника, якщо втратили джерело засобів до існування. Розмір пенсії складає: на одного непрацездатного члена сім'ї - 50 відсотків; а на двох та більше - 100 відсотків пенсії за віком померлого годувальника. На всіх членів сім'ї, які мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника, призначається одна спільна пенсія. На вимогу члена сім'ї із загальної суми пенсії виділяється його частка, яка

виплачується окремо. Пенсії за особливі заслуги перед Україною встановлюються громадянам України, які мають право на пенсію за віком, по інвалідності, у разі втрати годувальника та за вислугу років відповідно до закону, а саме:

- ↪ Героям України, Радянського Союзу, Соціалістичної Праці, особам, нагородженим орденом Леніна, орденом Слави трьох ступенів, орденом Трудової Слави трьох ступенів, чотирма і більше медалями "За відвагу", чотирма і більше орденами України та колишнього Союзу РСР, повним кавалерам ордена "За службу Родині в Вооруженных Силах СССР", особам, відзначеним почесним званням України, колишніх Союзу РСР та Української РСР "народний";
- ↪ ветеранам Великої Вітчизняної війни, учасникам бойових дій проти Японії у 1938, 1939 і 1945 роках (в тому числі на території Монголії), нагородженим за бойові дії орденом, медаллю "За відвагу" або медаллю Ушакова, партизанам Великої Вітчизняної війни, нагородженим медаллю "За відвагу", незалежно від часу нагородження;

- ↗ особам, відзначеним почесним званням України, колишніх Союзу РСР та Української РСР "заслужений", державними преміями України, колишніх Союзу РСР та Української РСР, нагородженим одним із орденів України або колишнього Союзу РСР, а також особам, яким до 1 січня 1992 року було встановлено персональні пенсії союзного чи республіканського значення;
- ↗ матерям, які народили п'ятеро і більше дітей та виховали їх до восьмирічного віку;
- ↗ видатним спортсменами; космонавтам, які здійснили політ у космос, членам льотно-випробувальних екіпажів літаків;
- ↗ народним депутатами, членам Кабінету Міністрів; депутатам чотирьох і більше скликань Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських рад, районних, районних у містах, міських рад міст обласного значення в Україні та в колишній Українській РСР.

Ветеранами війни є особи, які брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав. До ветеранів війни

належать: учасники війни, учасники бойових дій, інваліди війни. Повний перелік пільг наведено в Законі України „Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту”. Серед них:

- ↪ безплатне одержання ліків за рецептами; безплатне зубопротезування (за винятком протезування з дорогоцінних металів); безплатне забезпечення санаторно-курортним лікуванням;
- ↪ безплатний проїзд всіма видами міського пасажирського транспорту, автомобільним транспортом загального користування в сільській місцевості, а також залізничним і водним транспортом приміського сполучення та автобусами приміських маршрутів в межах області;
- ↪ позачергове користування всіма послугами зв'язку та позачергове встановлення на пільгових умовах квартирних телефонів (оплата у розмірі 20 процентів від тарифів вартості основних та 50 процентів додаткових робіт – для учасників війни та учасників бойових дій). Для інвалідів війни передбачено позачергове безплатне

встановлення квартирних телефонів;
Абонементна плата за користування
телефоном встановлюється у розмірі 50
процентів.

⇒ інваліди війни за наявності медичних
показань мають право на позачергове
безплатне забезпечення автомобілем з
ручним керуванням та безплатне
забезпечення протезами і протезно-
ортопедичними виробами.

⇒ знижка плати за користування житлом
та комунальними послугами:

учасникам війни – 50%

учасникам бойових дій – 75%

інвалідам війни – 100%

Пільги щодо оплати житла та комунальних
послуг надаються ветеранам війни незалежно
від того, хто є наймачем і яка форма власності
житлового фонду. До членів сім'ї пільговика
при наданні пільг належать: дружина (чоловік);
їх неповнолітні діти (до 18 років); неодружені
повнолітні діти, які визнані інвалідами з
дитинства I або II групи чи інвалідами I групи;
особа, яка проживає разом з інвалідом війни I
групи та доглядає за ним (за умови, що інвалід
війни не перебуває в шлюбі); непрацездатні
батьки; особа, яка знаходиться під опікою та

підкуванню громадянина, що має право на пільги та проживає разом з ним.

Допомога малозабезпеченим сім'ям

Малозабезпеченою є сім'я, яка з поважних або незалежних від неї причин має середньомісячний сукупний дохід нижчий від прожиткового мінімуму для сім'ї. Така сім'я має право на державну соціальну допомогу, яка призначається органами праці та соціального захисту населення за місцем проживання. Розмір допомоги визначається як різниця між прожитковим мінімумом для сім'ї та її середньомісячним сукупним доходом, але не може бути більшим ніж 75 відсотків прожиткового мінімуму для сім'ї.

Право на охорону здоров'я, медичну допомогу (ст. 49 Конституції)

У державних і комунальних закладах охорони здоров'я надається безоплатно медична допомога наступних видів:

— швидка та невідкладна – на догоспітальному етапі станціями швидкої медичної допомоги, пунктами невідкладної медичної допомоги у стані, що загрожує життю людини;

— амбулаторно-поліклінічна;

— стаціонарна – у випадку гострого захворювання і у невідкладних випадках, коли потрібне інтенсивне лікування, цілодобовий медичний контроль і госпіталізація, в тому числі за епідемічними показниками, дітям, вагітним жінкам та хворим за направленнями медико-соціальних експертних комісій, лікувально-консультативних комісій;

— невідкладна стоматологічна допомога (у повному обсязі – дітям, інвалідам, студентам, вагітним жінкам та жінкам, які мають дітей до 3 років);

— долікарська медична допомога сільським жителям;

— санаторно-курортна допомога інвалідам та хворим у спеціалізованих та дитячих санаторіях;

— утримання дітей у будинках дитини;

— медико-соціальна експертиза працездатності.

Ви маєте право на достовірну і повну інформацію про стан свого здоров'я (та про стан здоров'я своїх неповнолітніх дітей), у тому числі право на ознайомлення з відповідними медичними документами. Лише якщо інформація про хворобу може погіршити стан Вашого здоров'я, зашкодити процесу

лікування, медичні працівники мають право дати неповну інформацію про стан здоров'я, обмежити можливість ознайомлення з окремими медичними документами.

Ви маєте право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при медичному обстеженні.

Якщо Ви перебуваєте на стаціонарному лікуванні, Ви маєте право на допуск до Вас інших медичних працівників, членів сім'ї, опікуна, піклувальника, нотаріуса та адвоката, а також священнослужителя для відправлення богослужіння та релігійного обряду.

Право володіти, користуватися і розпоряджатися власністю (ст.41 Конституції)

Ви маєте право вільно, на власний розсуд здійснювати право власності щодо належного Вам майна, вчиняти щодо нього будь-які дії, які не суперечать закону, у тому числі продавати, дарувати, здавати в оренду, використовувати для ведення господарської діяльності, залишати у спадок тощо. Володіння майном вважається правомірним, якщо інше не буде встановлено судом. Ви як власник можете вимагати

усунення будь-яких порушень Вашого права і відшкодування завданих цим збитків.

Спадкування може відбуватися за заповітом або за законом.

Спадкування за заповітом. Заповіт Ви можете скласти на користь однієї або декількох осіб (у тому числі неповнолітніх) за Вашим власним рішенням незалежно від наявності сімейних або родинних відносин. Також Ви маєте право заповісти своє майно на користь підприємств, установ чи держави. Заповіт повинен бути складений у письмовій формі, підписаний Вами особисто із зазначенням місця і часу його складення та посвідчений нотаріусом або іншими посадовими та службовими особами, які мають на це право. При недотриманні цих правил заповіт не буде дійсним. При посвідченні заповіту не вимагається підтвердження прав на майно, яке Ви заповідаєте. Право на заповіт здійснюється особисто. Ви не можете доручити скласти заповіт іншій особі від Вашого імені.

До спадкування спочатку закликаються особи, на користь яких складено заповіт. Цивільним Кодексом визначено також коло осіб, які мають право на спадщину незалежно від змісту заповіту. Право на таку

обов'язкову частку у спадщині мають: неповнолітні (до 18 років) діти спадкодавця; непрацездатні вдова (вдівець); непрацездатні діти та непрацездатні батьки спадкодавця. Непрацездатними вважаються особи, які досягли пенсійного віку або визнані в установленому порядку інвалідами. Вищеперелічені особи мають право успадкувати половину частки, яка належала б кожному з них у разі спадкування за законом.

Заповіт у будь-який час Ви можете змінити або скасувати в порядку, визначеному для його укладення.

Спадкування за законом відповідно до встановленої черговості відбувається тоді, коли заповіту не складено. Є п'ять черг спадкування за законом:

1. діти спадкодавця; чоловік (дружина); батьки;
2. рідні брати та сестри спадкодавця, його баба та дід як з боку батька, так і з боку матері;
3. рідні дядько та тітка спадкодавця;
4. особи, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини;

5. інші родичі до шостого ступеня споріднення включно та утриманці спадкодавця, які не були членами його сім'ї.

Кожна наступна черга одержує право на спадкування у випадку відсутності спадкоємців попередньої черги, усунення їх від спадкування, неприйняття ними спадщини або відмови від її прийняття.

Прийняття спадщини

Для прийняття спадщини встановлений строк у шість місяців, який починається з часу її відкриття, тобто з дня смерті спадкодавця. Якщо виникнення права на спадкування залежить від неприйняття спадщини іншими спадкоємцями, то цей строк встановлюється у три місяці з моменту неприйняття її іншими спадкоємцями. Якщо строк, що залишився, менший як три місяці, він продовжується до трьох місяців.

Якщо Ви маєте право на спадщину, але протягом встановленого строку не подали відповідну заяву, то вважається що Ви спадщину не прийняли. Це положення не стосується осіб, які згідно з законом вважаються такими що прийняли спадщину, а саме:

- ⚡ Спадкоємців, які постійно проживали разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини;
- ⚡ Малолітніх (до 14 років), неповнолітніх (до 18 років), недієздатних осіб, а також осіб, цивільна дієздатність яких обмежена.

Якщо Ви бажаєте прийняти спадщину, але на час відкриття спадщини не проживали постійно із спадкодавцем, Ви маєте особисто подати до нотаріальної контори заяву про прийняття спадщини. Від імені малолітньої або недієздатної особи заяву подають її батьки (усиновлювачі) або опікун. Особа, яка досягла чотирнадцяти років, має право подати заяву без згоди своїх батьків або піклувальника.

Частки у спадщині кожного із спадкоємців за законом є рівними. Змінити їх спадкоємці можуть за усною згодою між собою, якщо це стосується рухомого майна. Якщо ж така зміна буде стосуватися нерухомого майна або транспортних засобів, то угода має бути укладена в письмовій формі та посвідчена нотаріусом.

Ви маєте право як прийняти спадщину, так і відмовитися від її прийняття. При цьому відмова може бути як на користь іншого спадкоємця, так і безадресна. Спадкоємець за

заповітом має право відмовитися від прийняття спадщини на користь іншого спадкоємця за заповітом. Спадкоємець за законом має право відмовитися від прийняття спадщини на користь будь-кого із спадкоємців за законом незалежно від черги.

Прийняття спадщини (як і відмова від її прийняття) повинно бути безумовним та беззастережним. Ви не можете прийняти лише частину спадщини і відмовитись від іншої або висунути умови, на яких приймете спадщину. Якщо Ви прийняли частину спадщини, вважається що Ви прийняли усю спадщину. Заяву про прийняття спадщини можна відкликати протягом строку, встановленого для її прийняття.

Оформленням права на спадщину є видача нотаріусом державної нотаріальної контори за останнім місцем проживання спадкодавця свідоцтва про право на спадщину. При видачі свідоцтва нотаріус встановлює: факт смерті спадкодавця; час і місце відкриття спадщини; наявність підстав для закликання до спадкування осіб, які подали заяву; склад спадкового майна та факт його належності спадкодавцю. На підтвердження цих обставин потрібно надати відповідні документи.

За загальним правилом свідоцтво про право на спадщину видається після закінчення шести місяців з часу відкриття спадщини. До закінчення цього строку нотаріус може видати дозвіл на одержання частини вкладу спадкодавця у банку (фінансовій установі), якщо це викликано обставинами, які мають істотне значення.

Чи обов'язково звертатися за свідоцтвом про право на спадщину на нерухоме майно?

Так. Якщо Ви прийняли у спадщину нерухоме майно, Ви зобов'язані звернутися до нотаріуса за видачею такого свідоцтва. Тут слід зазначити, що видача свідоцтва про право на спадщину спадкоємцям, які прийняли спадщину, строком не обмежена. Отримання свідоцтва є Вашим правом, яке Ви можете реалізувати у будь-який час по закінченні строку, встановленого для прийняття спадщини. Але пам'ятайте, що право власності на нерухоме майно може підтверджуватися тільки належним чином оформленими документами.

Я отримую у спадок квартиру - який податок я повинен сплатити?

Для того, щоб відповісти на це питання, потрібно з'ясувати чи відноситься Ви до членів

сім'ї спадкодавця. Згідно з Законом „Про податок з доходів фізичних осіб”, яким визначається оподаткування спадщини, членами сім'ї фізичної особи є: її дружина (чоловік); діти (у тому числі усиновлені), батьки, баба (дід), брати (сестри), онуки як її, так і дружини (чоловіка); інші утриманці або опікуни, визнані такими згідно із законом.

При отриманні в спадщину нерухомого майна членами сім'ї спадкодавця застосовується нульова ставка податку з доходів фізичних осіб, іншими спадкоємцями – 13 відсотків від об'єкта оподаткування.

Дарування

Якщо Ви даруєте квартиру (будинок) або будь-яке інше майно, то за договором дарування Ви – дарувальник, передасте іншій стороні – обдаровуваному майно у власність безоплатно. Зверніть увагу! Договір, що встановлює обов'язок обдаровуваного вчинити на Вашу користь будь-яку дію майнового або немайнового характеру, не є договором дарування.

Договір дарування квартири, іншої нерухомої речі укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню. Для його укладення слід звернутися до нотаріуса за

міцезнаходженням нерухомого майна та подати документи що підтверджують право власності на таке майно (свідоцтво про право власності, свідоцтво про право на спадщину, договір купівлі-продажу, договір дарування, тощо); документи, що підтверджують державну реєстрацію прав на це майно; паспорти осіб, які укладають договір. Оскільки договір про відчуження нерухомого майна підлягає державній реєстрації, то право власності на квартиру виникає у обдаровуваного з моменту державної реєстрації договору. Така реєстрація проводиться шляхом внесення нотаріусом запису до Реєстру одночасно з нотаріальним посвідченням договору.

Договір дарування не можна розірвати в односторонньому порядку. У певних випадках, визначених законодавством, він може бути розірваний у судовому порядку. Слід зауважити, що підстави для його розірвання є досить вагомими, у тому числі, такі: якщо обдарований умисно вчинив злочин проти життя, здоров'я, власності дарувальника, його батьків, дружини (чоловіка) або дітей; створює загрозу безповоротної втрати дарунка, що має для дарувальника велику немайнову цінність. Ще одним важливим моментом, на якій слід

звернути увагу, є те, що до вимог про розірвання договору дарування застосовується скорочена позовна давність в 1 рік.

Доходи, отримані у вигляді подарунка, оподатковуються за правилами, встановленими для оподаткування спадщини. Зважте, оподатковуються доходи, отримані як подарунок. Тобто якщо Ви, наприклад, даруєте квартиру, податок сплачує той, кому Ви її даруєте.

Якщо перед Вами стоїть питання вибору – подарувати свою квартиру (будинок) або скласти заповіт на користь своїх рідних чи просто добрих знайомих, зверніть увагу на наступні моменти.

Право власності за договором дарування переходить до обдаровуваного з моменту державної реєстрації договору дарування, простіше кажучи, практично одразу після нотаріального посвідчення такого договору. Тобто, з того моменту, як Ви підписали договір, нотаріус його посвідчив та зареєстрував, ви перестали бути власником квартири (будинку). Право власності перейшло до тієї особи, на користь якої Ви уклали договір дарування. Але

це не означає, що Ви втратили право проживання в цій квартирі.

Якщо ж Ви склали заповіт, Ви не перестали бути власником квартири. У цьому випадку право власності на квартиру перейде до спадкоємців тільки після відкриття спадщини. Ви залишаєте за собою право у будь-який час змінити заповіт чи скасувати його. Таке рішення буде залежати лише від Вас. У випадку ж укладення договору дарування відмінити його в односторонньому порядку не можна.

Якщо Ви зареєстровані і проживаєте в подарованій квартирі, то після укладення договору дарування Ви не втрачаєте свого права користування жилим приміщенням. Право на пільги по оплаті житлово-комунальних послуг у цьому випадку також зберігається.

Право на житло (ст. 47 Конституції) забезпечується державою шляхом створення умов, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. Громадянам, які потребують соціального захисту, зокрема малозабезпеченим, інвалідам, ветеранам війни, військовослужбовцям, особам, які постраждали внаслідок аврії на ЧАЕС та деяким іншим

категоріям громадян житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату.

Пільгові довгострокові державні кредити на будівництво (придбання) жилих будинків і квартир терміном до 30 років за рахунок бюджетних коштів мають право одержати молоді сім'ї та молоді громадяни, які потребують поліпшення житлових умов, а саме: сім'я, в якій вік чоловіка та дружини до 35 років включно; неповна сім'я, в якій мати (батько) віком до 35 років включно має неповнолітніх дітей (дитину); одинокі молоді громадяни віком до 35 років включно. Кредит надається за умов, що Ви:

- 1) перебуваєте на обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, або проживаєте у сільській місцевості, потребуєте поліпшення житлових умов та маєте документи на право будівництва (реконструкції) індивідуального житла;
- 2) підтвердили свою платоспроможність;
- 3) вносите перший внесок в розмірі не менш як 6 відсотків передбаченої вартості будівництва (реконструкції) житла.

Кредит Ви повертаєте зі ставкою 3 відсотки річних від суми зобов'язань. Від сплати відсотків Ви звільняєтесь якщо маєте одну дитину. Якщо ж в сім'ї двоє дітей, то за рахунок бюджетних коштів погашається 25 відсотків суми; а троє і більше - 50 відсотків.

Питання житлового права

Чи зберігається житло за громадянами, які тимчасово в ньому не проживають?

Так, при тимчасовій відсутності наймача або членів його сім'ї за ними зберігається жила приміщення протягом шести місяців. Понад шість місяців жила приміщення зберігається у випадках:

- призову на строкову військову (або альтернативну) службу, призову офіцерів із запасу на військову службу на строк до трьох років - протягом усього періоду проходження служби; перебування на військовій службі прапорщиків, мічманів і військовослужбовців надстрокової служби - протягом перших п'яти років;
- тимчасового виїзду з постійного місця проживання за умовами і характером роботи або у зв'язку з навчанням, у тому числі за кордоном, - протягом усього часу виконання цієї роботи або навчання;

- 🏠 поміщення дитини (дітей) на виховання в дитячий заклад, до родичів, опікуна чи піклувальника - протягом усього часу їх перебування в цьому закладі, у родичів, опікуна чи піклувальника, якщо в будинку, квартирі (їх частині) залишилися проживати інші члени сім'ї;
- 🏠 виїзду в зв'язку з виконанням обов'язків опікуна (піклувальника) - протягом усього часу виконання цих обов'язків;
- 🏠 влаштування непрацездатних осіб, у тому числі дітей-інвалідів, у будинку-інтернаті та іншій установі соціальної допомоги - протягом усього часу перебування в них;
- 🏠 виїзду для лікування в лікувально-профілактичному закладі - протягом всього часу перебування в ньому;
- 🏠 взяття під варту або засудження до арешту, обмеження волі, позбавлення волі на певний строк чи довічне позбавлення волі - протягом усього часу перебування під вартою або відбування покарання, якщо в цьому будинку, квартирі (їх частині) залишилися проживати інші члени сім'ї.

У вищеперелічених випадках право користування жилим приміщенням зберігається

за відсутнім протягом шести місяців з дня закінчення строку, зазначеного у відповідному пункті.

В квартирі прописаний громадянин, який тривалий час не проживає. Яким чином його можна виписати?

Визнати особу такою, що втратила право користування жилим приміщенням внаслідок відсутності її понад встановлені житловим законодавством строки, про які йшлося у відповіді на попереднє питання, можна лише в судовому порядку. В такому ж порядку вирішується питання, якщо громадянин виїхав на інше постійне місце проживання.

Чи зменшується плата, якщо житлово-комунальні послуги надаються неналежної якості?

Відповідно до Закону України „Про житлово-комунальні послуги” у разі порушення виконавцем умов договору Ви маєте право викликати його представника для складення та підписання акта-претензії, в якому зазначаються строки, види, показники порушень тощо. Представник виконавця повинен з'явитися на виклик не пізніше строку, визначеного договором. У разі його неприбуття в цей строк або необґрунтованої відмови від

підписання акта-претензії такий акт вважається дійсним, якщо його підписали не менш як два споживачі. Акт-претензія подається виконавцю, який протягом трьох робочих днів вирішує питання про перерахунок платежів або видає обґрунтовану письмову відмову в задоволенні претензій. Спори щодо задоволення претензій вирішуються в суді.

Субсидії призначаються за наявності різниці між розміром плати за житлово-комунальні послуги (у межах норм споживання з урахуванням пільг) і обсягом обов'язкового відсотка платежу, який складає 20 відсотків середньомісячного сукупного доходу. Якщо ж у Вашому житловому приміщенні зареєстровані і проживають тільки пенсіонери та інші непрацездатні громадяни або якщо у складі зареєстрованих є неповнолітні діти, інваліди I та II групи і середньомісячний сукупний дохід на одного зареєстрованого не перевищує 50 відсотків прожиткового мінімуму, то розмір плати за житлово-комунальні послуги за умови призначення житлової субсидії становить 15 відсотків середньомісячного сукупного доходу.

Норма володіння (користування) загальною площею житла та нормативи користування комунальними послугами при призначенні

субсидії встановлюються виходячи з 21 кв. метра на наймача і кожного зареєстрованого у житловому приміщенні (будинку) та додатково 10,5 кв. метра на всіх зареєстрованих, а для громадян, які проживають в однокімнатній квартирі, — на загальну площу незалежно від розміру квартири. Субсидія не призначається, якщо в житловому приміщенні зареєстровані працездатні особи, які не працюють і не навчаються на протязі останніх трьох місяців перед зверненням за призначенням субсидії. Субсидія не призначається, якщо Ви або особи, які зареєстровані разом з Вами у житловому приміщенні, маєте у своєму володінні (користуванні) чи володінні (користуванні) дружини (чоловіка, неповнолітніх дітей):

- ↪ більше ніж одне житлове приміщення (будинок), загальна площа яких у сумі перевищує норми володіння чи користування загальною площею житла, на які може надаватися субсидія;
- ↪ транспортний засіб, самохідну машину або механізм, який перебуває в експлуатації не більш як 10 років починаючи з року випуску (за винятком одержаного чи придбаного на пільгових умовах через

органи праці та соціального захисту населення).

Субсидія також не призначається, якщо Ви або будь-яка особа, що зареєстрована в житловому приміщенні, здаєте за договором у найм або в оренду житлове приміщення.

Нагадаємо, що для призначення субсидій Ви подаєте заяву та відомості про забезпеченість житловою площею, комунальними послугами, склад зареєстрованих у житловому приміщенні і доходи кожного з них. При поданні заяви Ви повинні також задекларувати наявність або відсутність у володінні іншого житлового приміщення і транспортного засобу. Подання свідомо недостовірних даних тягне за собою припинення надання субсидії та позбавлення права на її призначення на наступний термін. Суми субсидій, які перераховані надміру внаслідок подання Вами свідомо документів із неправильними відомостями, повинні бути повернені за вимогою органів, що призначають субсидії, у подвійному розмірі. Тобто, якщо Ви свідомо надали відділу субсидій відомості, що не відповідають дійсності, приховали будь-які види доходів, наявність у приватній власності нерухомого майна (у тому числі будинку в селі, який Ви прийняли в спадщину), автомобіля,

тощо, відділ субсидій має право вимагати від Вас повернення суми субсидії, отриманої надміру, у подвійному розмірі. Терміни повернення встановлюються відділом субсидій в кожному конкретному випадку з урахуванням матеріального стану отримувача субсидії, але не менше місяця з дня отримання повідомлення. Якщо Ви добровільно не сплатите таку суму, орган, що призначив субсидію, може звернутися до суду з відповідним позовом. Вимога про повернення субсидій можлива також у випадку, якщо виявлено помилку в розрахунку розміру призначеної субсидії або якщо виявлено неправильні відомості в довідках про доходи, виданих юридичними особами.

Захист прав споживачів (ст. 42 Конституції)

При виявленні недоліків чи фальсифікації товару протягом гарантійного терміну (за умови, що Ви не порушували правил користування товаром або його зберігання), Ви маєте право за своїм вибором вимагати від продавця або виробника:

- ↪ заміни на товар аналогічної марки належної якості;
- ↪ заміни на такий же товар іншої марки з відповідним перерахуванням ціни;

- ↯ відповідного зменшення купівельної ціни такого товару;
- ↯ безоплатного усунення недоліків товару або відшкодування витрат на їх виправлення;
- ↯ розірвання договору та відшкодування збитків.

Зважте, що Ваші вимоги розглядаються після пред'явлення розрахункового документу, а щодо товарів, на які встановлено гарантійні терміни, - технічного паспорта чи іншого документа, що його замінює з позначкою про дату продажу.

Продавець (виробник) зобов'язаний прийняти товар неналежної якості і задовольнити Ваші вимоги. Якщо Ви бажаєте замінити товар і він є в наявності, таку вимогу повинні задовільнити негайно, а в разі необхідності перевірки якості — протягом 14 днів або за домовленістю сторін. Ви маєте право брати участь у перевірці якості товару особисто або через свого представника. Якщо ж товару в наявності немає, то вимога про заміну підлягає задоволенню у двомісячний термін з часу відповідної заяви. У разі неможливості замінити товар в цей термін, Ви вправі за своїм

вибором пред'явити продавцю інші вимоги, про які йшлося вище.

Безоплатне усунення недоліків повинно бути здійснене протягом 14 днів або за згодою сторін в інший термін. На Вашу письмову вимогу на час ремонту продавець зобов'язаний надати Вам товар аналогічної марки (якщо це габаритний товар, то з доставкою).

Державний захист прав громадян як споживачів здійснюють у межах своїх повноважень управління у справах захисту прав споживачів, місцеві державні адміністрації, органи і установи державного санітарно-епідеміологічного нагляду, інші органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування відповідно до законодавства. Захист прав споживачів здійснюється також судом. У випадку порушення Ваших прав споживача Ви можете за своїм вибором подати позов до суду за місцем свого проживання або за місцезнаходженням відповідача, за місцем заподіяння шкоди або за місцем виконання договору. Зверніть увагу, Ви як споживач звільняєтесь від сплати державного мита за позовами, що пов'язані з порушенням Ваших прав.

Право захищати свої права і свободи (ст. 55 Конституції)

Ви маєте право будь-якими не забороненими законом засобами захищати Ваші права і свободи від порушень і протиправних посягань.

Право на звернення (ст. 40 Конституції)

Ви маєте право звертатися із пропозиціями, зауваженнями, скаргами, заявами або клопотаннями до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків.

У зверненні Ви повинні зазначити прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання, викласти суть порушеного питання. Письмове звернення обов'язково потрібно підписати і поставити дату. Якщо звернення оформлене без дотримання цих вимог, його повертають заявникові з відповідними роз'ясненнями не пізніше як через десять днів від дня надходження. Письмове звернення без зазначення місця проживання, не підписане автором визнається анонімним і розгляду не підлягає. Не розглядаються також одним і тим же органом повторні звернення від одного і

того ж громадянина з одного і того ж питання, якщо перше вирішено по суті. Забороняється направляти скарги для розгляду тим органам або посадовим особам, дії чи рішення яких оскаржуються.

Звернення розглядаються і вирішуються у термін не більше одного місяця від дня їх надходження, а ті, які не потребують додаткового вивчення, — невідкладно, але не пізніше п'ятнадцяти днів від дня їх отримання.

Якщо Ви звернулися із заявою чи скаргою, Ви маєте право:

- ↪ бути присутнім при її розгляді;
- ↪ брати участь у її перевірці та особисто викласти аргументи особі, що перевіряла заяву (скаргу);
- ↪ висловлювати усно або письмово вимогу щодо дотримання таємниці розгляду;
- ↪ знайомитися з матеріалами перевірки;
- ↪ подавати додаткові матеріали або наполягати на їх запиті органом, який розглядає заяву чи скаргу;
- ↪ користуватися послугами адвоката або представника, оформивши це уповноваження у встановленому законом порядку;

- ⇒ одержати письмову відповідь про результати розгляду заяви (скарги);
- ⇒ вимагати відшкодування збитків, якщо вони стали результатом порушень встановленого порядку розгляду звернень.

Право на судовий захист (ст. 55 Конституції)

Якщо у Вас виникла конфліктна ситуація, спір - Ви маєте право звернутися за захистом Ваших прав та законних інтересів в місцевий (районний або міський) суд з відповідним позовом. За загальним правилом позов подається до суду за місцем проживання відповідача – фізичної особи (громадянина) або за місцем знаходження (юридичної адреси) відповідача – юридичної особи.

Позовна заява повинна містити: назву суду, до якого подається заява; точну назву позивача і відповідача, їх місце проживання або знаходження; зміст позовних вимог; виклад обставин, якими Ви обгрунтовуєте свої вимоги; зазначення доказів та ціни позову; Ваш підпис та дату. Позовна заява подається з копіями відповідно до кількості відповідачів (на кожного відповідача – одна копія), до неї слід додати письмові докази та квитанцію про сплату державного мита.

За загальним правилом, з позовною заявою до суду Ви маєте звернутися протягом трьох років, тобто протягом строку позовної давності. Проте, в деяких випадках передбачено скорочені строки позовної давності. Наприклад, до вимог у зв'язку з недоліками проданого товару; про розірвання договору дарування; про стягнення неустойки тощо застосовується позовна давність в один рік.

Памятайте, ніхто не може позбавити Вас права на розгляд справи у суді. Будь-які угоди про відмову у зверненні за захистом до суду є недійсними.

Якщо Ви вважаєте, що рішенням, діями або бездіяльністю органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування та їх службових осіб; керівників установ, організацій, підприємств незалежно від форм власності під час здійснення ними управлінських функцій порушено Ваші права чи свободи, Ви можете звернутися до суду з відповідною скаргою. Скаргу може бути подано в суд:

у двомісячний строк, обчислюваний з дня, коли Ви дізналися або повинні були дізнатися про порушення Ваших прав чи свобод;

у місячний строк з дня одержання письмової відповіді про відмову у задоволенні скарги органом, службовою особою вищого рівня, або з дня закінчення місячного строку після подання скарги, якщо Ви не одержали на неї письмової відповіді.

Чи може суд при вирішенні спорів застосовувати міжнародні документи з прав людини?

Так. Суд має вирішувати справи на підставі Конституції України, інших актів законодавства України та міжнародних договорів України. Оскільки частиною законодавства України є міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, зокрема ті, що визначають права і свободи людини і громадянина, суд має керуватися і їх загальними принципами та змістом.

Право на звернення до міжнародних установ (ст. 55 Конституції)

Якщо Ви використали всі національні засоби правового захисту, Ви маєте право в установленому порядку звернутися до відповідних органів міжнародних організацій чи міжнародних судових установ, у тому числі до Європейського Суду з прав людини.

Європейський Суд приймає до розгляду скарги, пов'язані з порушенням тільки тих прав, які гарантуються Європейською Конвенцією з прав людини та Протоколами до неї. Ви можете звернутися до Суду лише зі скаргами на факти, за які несе відповідальність орган влади. Суд не розглядає заяви, спрямовані проти приватних осіб або недержавних організацій. Європейський Суд не скасовує та не змінює рішення національних судів, а виносить нове рішення, яке є обов'язковим до виконання державою.

Додатки

***Приблизний зразок написання скарги до
прокуратури***

Прокурору м. _____

Прізвище, ім'я, по-батькові, рік народження

_____ *Адреса, телефон*

**СКАРГА
На неправомірні дії**

„____” _____ 20 ____ року, я,
_____ (П.І.Б, якщо є інвалідом,
учасником війни і т.і., то зазначити),
знаходився

_____ *(адреса або місце перебування, бажано також
вказати мету або причину вашого перебування
у вищеназваному місці). О ____ годині сталося
наступне:*

_____ *(Детально та послідовно описати події,*

63

вказати прізвище, ім'я, по-батькові, звання та посаду особи (осіб), що порушили Ваші права (якщо відомо), якщо ні, то описати зовнішній вигляд. Зазначити, чи представилися ці особи та чи назвали причини Вашого затримання. Вказати куди саме (адресу та номер кабінету) та яким чином Вас було доставлено. Якщо відбувалося вилучення речей та особистий огляд, вказати присутність понятих та складання протоколу і його підписання. Вказати інші обставини затримання.

Прошу провести перевірку по даному факту та вжити заходи відповідно до законодавства.

Дата

Підпис

**Приблизний зразок
написання позовної заяви**

В _____ суд м. _____
Позивач _____
(П.І.Б.)

(адреса)
Відповідач _____
(П.І.Б.)

(адреса)
Ціна позову _____

Позовна заява
про стягнення боргу за договором позики

"__" ____ 20__ р. відповідач _____
(П.І.Б.) взяв у мене по розписці в борг ___ грн. і
зобов'язався повернути мені гроші "__" ____
20__ р. У вказаний строк відповідач борг не
повернув. На мої неодноразові прохання про
добровільну сплату боргу гр. _____ не
відповідає і борг не повертає.

Згідно зі ст. ст. 1046, 1049 Цивільного
кодексу України

ПРОШУ:

1. Стягнути з відповідача _____
(П.І.Б.) на мою користь борг за договором
позики в сумі _____ грн. та судові витрати _____
грн.

2. В забезпечення позову накладити арешт
на майно відповідача, яке знаходиться за
адресою:

Додаток:

1. Письмові докази визнання
відповідачем боргу (розписка, лист, записка і т.
ін.).
2. Квитанція про сплату державного мита.
3. Копія позовної заяви.

Дата

Підпис

Зміст

1. Право на життя, свободу та особисту недоторканість - 2
2. Право на недоторканість житла. Права при затриманні та обшуку - 2
3. Право вважатися невинуватим у вчиненні злочину. Право не давати пояснення щодо себе
4. Право на захист від втручання в особисте та сімейне життя, на таємницю телефонних розмов та кореспонденції
5. Право на правову допомогу та вільний вибір захисника
6. Право на повагу до гідності
7. Попередження насильства в сім'ї
8. Право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації. Право брати участь в управлінні державними справами, обирати та бути обраним
9. Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля
10. Право на освіту
11. Право на підприємницьку діяльність та працю
12. Право на відпочинок
13. Право на соціальний захист. Питання пенсійного права

14. Ветерани війни
15. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу
16. Право володіти, користуватися і розпоряджатися власністю
17. Спадкування
18. Дарування
19. Право на житло. Питання житлового права
20. Захист прав споживачів
21. Право захищати свої права і свободи
22. Право на звернення
23. Право на судовий захист
24. Право на звернення до міжнародних установ
25. Додатки

ЗНАЙ СВОЇ ПРАВА

(інформаційно – правовий довідник)

за станом законодавства на липень 2005 року

Художнє оформлення та комп'ютерна верстка:
Короїд Олена

Друк: ПП „Рекламно поліграфічний центр „Ланта -
друк”
Зам. № 25 - 22 -05. Друк офсетний.
Папір офсетний.
Наклад 3 000 примірників.

Центр „Доброчин”

**вул. Жабинського, 13, к.42
м. Чернігів 14017**

**тел. (0462) 17-71-81
тел. /факс (0462) 17-75-75**

**dobrochyn@cn.relc.com
www.dobrochyn.org.ua**

**РОЗПОВСЮДЖУЄТЬСЯ
БЕЗКОШТОВНО**